

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA BOLALAR MA'NAVIYATINI OSHIRISHDA O'QITUVCHINING O'RNI

Murodjonova Shahzoda Elyor qizi

TAFU Pedagogika fakulteti BT-23-04-guruh talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasini shakllantirishda o'qituvchining o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, ma'naviyat, tarbiya, o'qituvchi, ma'naviy tarbiya, axloqiy qadriyatlar, ma'naviy ong,*

KIRISH

Boshlang'ich ta'lim shaxs kamolotining poydevori hisoblanadi. Ushbu bosqichda bolaning dunyoqarashi, axloqiy me'yorlari va ijtimoiy xulq-atvori shakllanadi. Shuning uchun ta'lim jarayonida ma'naviy tarbiyani ustuvor vazifa sifatida tashkil etish muhimdir.

Asosiy qism

Ma'naviyat insonning ichki dunyosini, axloqiy qadriyatlarini va hayotga munosabatini ifodalaydi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy sifatlarni shakllantirish ularning kelajakdagi ijtimoiy faolligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi o'quvchilar uchun asosiy namuna bo'lib xizmat qiladi.

O'qituvchining muomalasi, kasbiy madaniyati va tarbiyaviy yondashuvi bolalarning shaxsiy rivojlanishiga kuchli ta'sir etadi.

Dars jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish, tarbiyaviy suhbatlar o'tkazish va hayotiy misollardan foydalanish samarali natija beradi. Shuningdek, sinfdan tashqari tadbirlar, jamoaviy ishlar va badiiy adabiyotlardan foydalanish o'quvchilarning ma'naviy ongini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ma'naviyat shaxsning ichki dunyosini belgilovchi muhim omil bo'lib, unda axloqiy qarashlar, ijtimoiy mas'uliyat, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga munosabat mujassam bo'ladi. Bolalarda ma'naviy sifatlarni shakllantirish jarayoni bevosita ta'lim-tarbiya tizimi, xususan, ustozlarning pedagogik faoliyati bilan chambarchas bog'liqdir.

Boshlang'ich ta'lim davri bolalar shaxsining poydevori qo'yiladigan bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda ustoz bolaning nafaqat bilim olishi, balki uning axloqiy-ruhiy rivojlanishida ham asosiy yo'naltiruvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi.

Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar bu yoshda ko'proq o'qituvchining shaxsiy namunasiga taqlid qiladi. Shu sababli ustozning ma'naviy saviyasi, xulq-atvori, nutq madaniyati va ijtimoiy mas'uliyati tarbiya jarayonida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Ustoz bolalarda halollik, adolat, mehr-shafqat, vatanparvarlik, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni shakllantirishda ta'lim mazmunini tarbiya bilan uyg'unlashtirishi zarur.

Dars jarayonida hayotiy misollar, muammoli vaziyatlar, axloqiy-mazmunli suhbatlar orqali o'quvchilarning ongiga ijobiy qadriyatlar singdiriladi. Ayniqsa, ona tili, o'qish

savodxonligi va tarbiya fanlari ma'naviy tarbiya uchun katta didaktik imkoniyatlarga ega. Ilmiy-pedagogik nuqtai nazardan qaralganda, ustozning ma'naviy-tarbiyaviy faoliyati quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

- bolalarda ijtimoiy xulq me'yorlarini shakllantirish;
- milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash;
- mustaqil fikrlash va mas'uliyat hissini rivojlantirish;
- sog'lom ma'naviy muhit yaratish.

Shuningdek, sinfdan tashqari tarbiyaviy tadbirlar ustoz faoliyatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ma'naviy-ma'rifiy kechalar, kitobxonlik mashg'ulotlari, jamoaviy ishlar orqali bolalarning axloqiy ongini rivojlantirish mumkin. Bunday faoliyatlar o'quvchilarda jamoaga moslashish, o'zaro hurmat va hamkorlik ko'nikmalarini shakllantiradi. Ma'naviyatni shakllantirishda faqat alohida dars yoki suhbatlar bilan cheklanib qolish yetarli emas. Ilmiy yondashuvga ko'ra, ma'naviy tarbiya uzluksiz pedagogik muhitda amalga oshirilishi lozim.

Bu muhitni yaratishda ustoz hal qiluvchi rol o'ynaydi. Sog'lom pedagogik muhit o'zaro hurmat, hamkorlik, axloqiy me'yorlarga rioya qilish asosida tashkil etiladi. Ustoz tomonidan yaratilgan ijobiy psixologik muhit bolalarda empatiya, bag'rikenglik va ijtimoiy faollik kabi sifatlarning rivojlanishiga xizmat qiladi. Bunday muhitda tarbiyalangan o'quvchilar jamiyat hayotiga moslashuvchan va mas'uliyatli bo'lib voyaga yetadi. Zamonaviy pedagogik konsepsiyalarda ta'lim va tarbiya ajralmas jarayon sifatida qaraladi. Ustoz dars mazmunini ma'naviy tarbiya bilan uyg'unlashtirishi zarur. Bu jarayon integrativ yondashuv orqali amalga oshiriladi.

Masalan, o'qish darslarida badiiy asarlarni tahlil qilish jarayonida qahramonlarning xulq-atvori, axloqiy tanlovlari muhokama qilinadi. Matematika darslarida halollik, aniqlik va mas'uliyat kabi fazilatlar singdiriladi. Ushbu yondashuv bolalarda ma'naviy tushunchalarning tizimli ravishda shakllanishiga imkon beradi. Ilmiy-pedagogik adabiyotlarda ustozning kasbiy kompetensiyasi faqat metodik bilimlar bilan chegaralanmaydi. Unga ma'naviy-axloqiy kompetensiyalar ham kiradi.

Bu kompetensiyalar ustozning pedagogik faoliyatida ma'naviy tarbiyani ongli ravishda tashkil etish qobiliyatini belgilaydi.

Ustoz o'z ustida doimiy ishlashi, ma'naviy saviyasini oshirib borishi va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni o'zlashtirishi zarur. Chunki ma'naviy jihatdan yetuk ustozgina o'quvchilar qalbiga ijobiy ta'sir ko'rsata oladi. Sinfdan tashqari faoliyat ma'naviy tarbiyaning amaliy maydoni hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, jamoaviy faoliyat orqali bolalarda axloqiy fazilatlar samaraliroq shakllanadi. Ustoz tomonidan tashkil etilgan tarbiyaviy tadbirlar bolalarning ijtimoiy tajribasini boyitadi. Bunday faoliyatlar orqali o'quvchilar jamoada ishlash, mas'uliyatni his etish va o'zaro hurmatni anglay boshlaydi. Bu esa ma'naviy tarbiyaning real hayot bilan uyg'unlashuvini ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda bolalar ma'naviyatini oshirishda o'qituvchining o'rni beqiyosdir.

O'qituvchi shaxsiy namunasi va pedagogik mahorati orqali o'quvchilarning barkamol shaxs bo'lib shakllanishiga zamin yaratadi. Ma'naviyatni bolalarga berishda ustozlarning o'rni beqiyosdir.

Ustozning kasbiy mahorati bilan bir qatorda, uning yuksak ma'naviy saviyasi bolalar shaxsining barkamol bo'lib shakllanishiga mustahkam zamin yaratadi.

Shu bois pedagoglarni tayyorlash jarayonida ularning ma'naviy-axloqiy kompetensiyalarini rivojlantirish muhim ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Avloniy A. Turkiy guliston yoxud axloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
3. Qurbonov Sh., Seyitov H. Pedagogika. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
4. Yo'ldoshev J.G'. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
5. Zunnunov A. Ta'lim-tarbiya asoslari. – Toshkent: Sharq, 2015.
6. O'zbekiston Respublikasi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun. – Toshkent, 2020.